

بررسی قدرت هوشمند هند

نوذر شفیعی^۱
مهرداد پهلوانی^۲

چکیده: امروزه تولید ادبیات در باب "قدرت هوشمند" در حال رشد روزافزونی است. توجه به این جنبه از قدرت ناشی از ناکارآمدی "قدرت سخت" و به دنبال آن ناکارآمدی "قدرت نرم" برای حل مشکلات و رسیدن به اهداف می‌باشد. در قدرت هوشمند تلاش می‌گردد دو قدرت سخت و نرم به‌طور زیرکانه‌ای ترکیب گردند تا بعد جدید و کارآمدی از قدرت تولید گردد. هند همانند سایر کشورها به دنبال دستیابی به بعد جدید و کارآمد قدرت یعنی "قدرت هوشمند" است. در این مقاله تلاش می‌گردد تا ابزارها و کارآمدی هند در مقوله قدرت هوشمند مورد بررسی قرار گیرد. این مقاله در پی آن است که توضیح دهد قدرت هوشمند هند چیست و وضعیت هند از منظر قدرت هوشمند چگونه است؟ فرضیه مقاله آن است که دهلی نو در مسیر تبدیل قدرت سخت و نرم به قدرت هوشمند گام‌های مؤثری برداشته و همین امر به هند امکان داده است به‌عنوان یک قدرت نوظهور در عرصه بین‌المللی نقش مهمی ایفا نماید. پرداختن به این موضوع از آن نظر حائز اهمیت است که تا قبل از ورود به قرن بیست و یکم، هند به عنوان یک کشور سنتی که چشم‌انداز روشنی برای بروز تحولات جدی و مثبت از آن به ذهن متبادر نمی‌گشت، قلمداد می‌شد اما اکنون این کشور به یکی از قدرت‌های بزرگ تأثیرگذار در عرصه بین‌المللی تبدیل شده است.

واژگان کلیدی: قدرت سخت، قدرت نرم، قدرت هوشمند، هند، آمریکا، چین.

۱. دکتر نوذر شفیعی، استادیار دانشگاه و مدیر گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان shafee2@hotmail.com

۲. آقای مهرداد پهلوانی، کارشناس ارشد روابط بین‌الملل دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه
Pahlavani.mehr@gmail.com

مقدمه

قدرت هوشمند از مفاهیم جدید روابط بین‌الملل تلقی می‌گردد که برای اولین بار توسط آمریکایی‌ها مطرح گردید. ابداع‌کننده واژه قدرت هوشمند را سوزان ناسل و تصریح‌کننده این واژه را ریچارد آرمیتاژ می‌دانند. سوزان ناسل در آوریل ۲۰۰۴ در مقاله‌ای که مجله *فارین پالیسی* آن را منتشر نمود، راهکار قدرت نرم جوزف نای را برای مقابله جدی با تهدیدات پیش روی آمریکا ناکارآمد دانست و پیشنهاد مفهوم جدیدی با عنوان قدرت هوشمند به معنای ترکیب قدرت نرم و سخت را ارائه نمود. قدرت هوشمند بُعد جدیدی از قدرت است که هر دو جنبه سخت و نرم قدرت را در بر می‌گیرد. قدرت سخت جنبه سنتی قدرت است که همان توانایی اقتصادی و نظامی است. به عبارتی این بخش از قدرت تا قبل از جنگ جهانی اول، تواناترین و برنده‌ترین ابزار تلقی می‌شد.

جوزف نای معتقد است "گرچه نیروی نظامی آمریکا بهترین نیروی جنگی است اما بسیاری از مشکلات امروز راهکار نظامی نیاز ندارد. برای مبارزه با القاعده، تغییرات آب و هوایی و سایر مشکلات، ابزارهای غیرنظامی مؤثر و کارآمد است. امروزه هزینه کردن برای قدرت سخت امنیت را افزایش نمی‌دهد" (Armitage, 2007: 12). نای معتقد است که وی برای اولین بار اصطلاح قدرت نرم را در دهه نود میلادی به کار برده است. قدرت نرم از نظر نای در طرح مارشال شکل گرفت. اما برخی معتقدند که با آغاز به کار شبکه‌هایی چون بی بی سی و پخش‌های جهانی و بیست و چهار ساعته رادیویی، قدرت نرم جلوه نموده است. قدرت نرم عبارتست از: توانایی کسب مطلوب از طریق جاذبه که همان فرهنگ و ایده‌آل‌های سیاسی تلقی می‌شود. جوزف نای دیپلماسی عمومی را به عنوان سیاستی تشریح می‌کند که "قدرت نرم" خوانده می‌شود. وی می‌گوید: "قدرت نرم، توان واداشتن دیگران به امری است که شما می‌خواهید؛ این قدرت جذب است به جای متوسل شدن به تهدید یا زور، قدرت نرم متکی بر اغوای مردم است تا نتایج خاصی را به بار آورد" (Nye, 2004: 37). قدرت هوشمند ترکیبی از قدرت نرم و قدرت سخت است و به عبارت دیگر هر کدام از این دو جنبه از قدرت بدون دیگری ناقص تلقی می‌شوند.

"در قدرت هوشمند توانایی نظامی باز تعریف می‌گردد. قدرت سخت با توانایی و قدرت نظامی همگام است اما زمانی که قدرت سخت از طریق رویه‌های نرم به کار گرفته می‌شود قدرت هوشمند تولید می‌نماید" (Nye, 2004: 37). مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل آمریکا معتقد است: "قدرت هوشمند سه ابزار مهم دارد: توسعه، دیپلماسی و دفاع" (www.USGlobalEngagement.org). اما برخی نیز معتقدند که

"منابع قدرت هوشمند شامل: دیپلماسی، اقتصاد، عوامل نظامی، سیاسی و ابزارهای فرهنگی است" (مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل، ۲۰۰۷). سؤال اصلی این مقاله آن است که وجوه سخت افزاری و نرم‌افزاری قدرت هوشمند هند کدامند و هند چگونه توانسته است این وجوه از قدرت را با هم ترکیب کند؟

فرضیه مقاله آن است که هند از قدرتهای نوظهوری است که تلاش دارد قدرت خود را نه تنها در بُعد قدرت سخت و قدرت نرم بلکه قدرت هوشمند خود را نیز ارتقا دهد. این امر نشان‌دهنده درک رئالیستی و پراگماتیستی هند از نظام بین‌الملل است. به این معنا که هند شرایط و اوضاع جهانی را درک کرده و تلاش دارد تا ابزارهای لازم برای بازیگری در دنیای معاصر را برای خود فراهم نماید. از آنجا که قدرت هوشمند ترکیبی از دو قدرت سخت و نرم است، ابتدا سعی خواهد شد تا وجوه مختلف قدرت سخت هند و در گام بعدی وجوه مختلف قدرت نرم این کشور مورد مطالعه قرار گیرد. در سومین گام به چگونگی ترکیب این دو و شکل‌گیری قدرت هوشمند هند می‌پردازیم.

قدرت سخت هندوستان

قدرت سخت جنبه عینی، بارز و سنتی قدرت است. این جنبه از قدرت عمدتاً همگام با زور، اجبار و تهدید بوده و منابع اصلی آن شامل توانایی اقتصادی و نظامی است. اما در کنار اقتصاد و توانایی نظامی، می‌توان منابع دیگری همچون جغرافیا، جمعیت و منابع طبیعی را از زیرمجموعه‌های قدرت سخت دانست.

۱. قدرت اقتصادی هند

هند از قدرتهای اقتصادی در حال ظهور آسیاست. یکی از ابزارهای هند برای تبدیل شدن به یک قدرت جهانی، اقتصاد می‌باشد. "دیپلماسی اقتصادی موضوعی است که با گسترش فرآیند جهانی شدن در چارچوب "فضای جریان‌ها" مطرح شده و امروزه به‌عنوان یکی از ابزارهای نوین، کارآمد و قدرتمند در فضای بین‌الملل در برابر دیپلماسی سنتی قرار گرفته است. اساس شکل‌گیری دیپلماسی اقتصادی مبتنی بر کاستی‌های دیپلماسی سنتی برای تحقق اهداف سیاست خارجی و تأمین منافع بازیگران دولتی و غیردولتی عرصه بین‌الملل در چارچوب تعاملات فزاینده و چندوجهی اقتصاد جهانی است" (شیخ عطار، ۱۳۸۵: ۱۲).

بسیاری از روندهای متعارض جهان کنونی ناشی از کشمکش و همزیستی توأمان میان دو نوع "فضای" متفاوت در عصر جهانی شدن است. این دو فضا عبارتند از: "فضای مکان‌ها" و "فضای جریان‌ها". فضای جریان‌ها یک فضای جدید جهانی است که

اگرچه با مقاومت‌هایی از سوی رقیب خود (فضای مکان‌ها) روبروست، ولی با قدرتی فزاینده در حال سلطه‌یابی بر سراسر جهان و شکل دادن به الگوهای جدید توزیع ثروت و قدرت در نظام بین‌الملل است. کشمکش فضای جریان‌ها (نظام لیبرال) و فضای مکان‌ها (مرزهای جغرافیایی که از یکدیگر تفکیک شده‌اند)، مبارزه‌ای است که تاکنون به پیروزی و سلطه فضای جریان‌ها و عالم‌گیر شدن درونمایه و فرایندهای قدرتمند آن (نئولیبرالیسم و جهانی‌شدن) انجامیده است (موسوی شغائی، ۱۳۸۷: ۱۴).

هند بعد از فروپاشی شوروی، روند اقتصاد سوسیالیستی را کنار گذاشته و خود را به جریان غالب جنگ سرد سپرده است. هند به لیبرال‌سازی در اقتصاد، رئالیسم در سیاست و در نهایت لیبرال‌سازی سیاست مبادرت می‌ورزد و با این ابزار به دنبال تغییر نگرش‌های گذشته و روندهای ناشی از افکار نپرو می‌باشد. بعد از جنگ سرد سیاست هند از ماهیت نئورئالیستی به ماهیت نئولیبرالی تغییر می‌نماید و خود را با جریان غالب همراه می‌سازد تا از منافع آن متمتع گردد.

از نظر هندی‌ها منافع ملی مهم‌ترین هدف برتر هند در سیاست خارجی می‌باشد. لذا هندی‌ها در هر جایی که منافع ملی برای آن‌ها تعریف گردد حضور می‌یابند و از آن به بهترین وجه ممکن استفاده می‌نمایند. نمونه این امر رأی علیه ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی است. هندی‌ها بارها به صراحت تأکید می‌نمایند که منافع ملی آن‌ها اهمیت دارد و هیچ‌گاه این امر را فدای رابطه با ایران نخواهند کرد (راجیو سیکری، ۱۳۸۸)

"در سال ۲۰۰۷-۲۰۰۶ میزان رشد تجارت هند ۲۳/۷۴ درصد، سال ۲۰۰۸-۲۰۰۷ ۲۳/۸۸ درصد و در سال ۲۰۰۹-۲۰۰۸، ۱۷/۸۹ درصد و در سال ۲۰۱۰-۲۰۰۹ رشد تجارت هند رقم ۴/۴۷- را به دلیل رکود در اقتصاد جهانی تجربه می‌کند. این در حالی است که رشد اقتصادی کشورهای عضو گروه بریک^۱ در همین دوره زمانی (۲۰۰۶-۲۰۱۰) بین ۵/۶ تا ۷/۸ درصد بوده است" (Free Mantle and Stevens, 2009:87). تحلیل‌گران اقتصادی پیش‌بینی می‌کنند هند تا سال ۲۰۵۰ میلادی پس از آمریکا و چین به سومین قدرت اقتصادی جهان تبدیل گردد و درآمد سرانه این کشور به ۵۰۰۰ دلار یعنی پنج برابر میزان فعلی برسد. میانگین درآمد سرانه هند در سال ۲۰۱۰، ۱۰۵۰ دلار می‌باشد. طبق سنجشی که براساس برابری قدرت خرید^۲ (PPP) صورت گرفته، اقتصاد هند با داشتن تولید ناخالص داخلی^۳ (GDP) ۳/۶۱۱ تریلیون دلار در سال

۱. گروه بریک متشکل از برزیل، روسیه، هند و چین می‌باشد.

2. Purchasing Power Parity

1. Gross Domestic Production (GDP)

۲۰۰۹، در مقام چهارم قرار دارد که این امر در سال ۲۰۱۰ به ۴/۰۶ تریلیون دلار بالغ می‌گردد. این میزان رشد اقتصادی و همکاری هند با بازیگرانی همچون روسیه، برزیل و چین بیانگر چشم‌انداز هند نسبت به قرن بیست‌ویکم می‌باشد. قرار گرفتن هند در بین گروهی از کشورها که همگی از تعیین‌کنندگان و سرنوشت‌سازان قرن بیست‌ویکم می‌باشند، حکایت از رئالیسم‌گرایی و عبور هند از نگرش‌های ایده‌آلیستی است.

در اقتصاد سه جنبه بسیار مهم قابل توجه است که شامل صنعت، کشاورزی و خدمات است. شاخصه کشورهای توسعه یافته تمرکز بیشتر بر بخش خدمات است. هند نیز در این زمینه توانسته است خود را با روندها و استانداردهای بین‌المللی هماهنگ سازد. به عبارتی تنها در سال ۲۰۱۰، ۵۸ درصد از تولید ناخالص داخلی هند را خدمات تشکیل می‌داد که در این زمینه هند بسیار جلوتر از چین (۴۵ درصد) است.

با گسترش صنعت و خدمات در این کشور، سهم کشاورزی در اقتصاد هند از ۴۴٪ در سال‌های ۱۹۹۵ و ۱۹۹۶ به ۱۶٪ در سال ۲۰۱۰ کاهش یافته است و سهم صنعت و خدمات در سال ۲۰۱۰ به ترتیب به ۲۸/۶٪ و ۵۵/۳٪ افزایش یافته است. "بخش‌های خدمات آی تی (IT) هند پنج برابر چین است" (Gupta, 2009:145). در مقایسه با چین؛ علی‌رغم رشد بیشتر چین در تولید ناخالص داخلی نسبت به هند، شرکت‌های هندی در جهانی‌سازی خود موفق‌تر از شرکت‌های چینی بوده‌اند" (Gupta, 2009: 151). "برخلاف چین که از ۱۹۴۹ تا ۱۹۷۹ انزوای اقتصادی پیشه کرده بود، هند همواره همبستگی و یکپارچگی اقتصادی با دنیا را دنبال می‌کند" (Gupta, 2009: 59) هند برای تفکر مدیریتی غرب بیشتر قابل درک و پذیرش است. پس هم توانایی هند در تولید و هم تاریخ اقتصادی آن از عواملی است که اعتماد سایر بازیگران را به خود جلب می‌نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

براساس آمارها و پیش‌بینی‌های صورت‌گرفته وضعیت اقتصادی هند در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰ نسبت به سایر بازیگران بین‌المللی برحسب درصد میزان تولید ناخالص دنیا به شرح زیر است:

جدول شماره ۲. درصد سهم هر کشور از کل تولید ناخالص داخلی دنیا در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰

سال / کشور	۲۰۰۴	۲۰۲۵	۲۰۵۰
آمریکا	٪۲۸	٪۲۷	٪۲۶
اتحادیه اروپا	٪۳۲	٪۲۵	٪۱۵
ژاپن	٪۱۲	٪۷	٪۴
چین	٪۴	٪۱۵	٪۲۸
هند	٪۲	٪۵	٪۱۷
سایر کشورها	٪۲۰	٪۲۱	٪۱۰

Source: K.Gupta, Anli "Getting China and India Right" Hayan Wang Jossey – Bass. 2009.2nd Edition.P8

تا سال ۲۰۲۵ مصرف کل شهروندان ثروتمند هندی، ۱۴ الی ۱۶ برابر مصرف‌شان در سال ۲۰۰۵ خواهد بود و بسیاری از فقرا نیز در هرم ثروتمندتری قرار خواهند گرفت (Gupta, 2009: 59) این امر بیانگر بهبود اوضاع داخلی هند و همگام شدن وضعیت مطلوب اقتصادی با دموکراسی است. از تهدیدهای بالقوه و احتمالی هند جمعیت گسترده و فقر می‌باشد؛ برخی بر آن بودند که این امر ممکن است زمینه آشوب‌های داخلی را فراهم آورد اما افزایش طبقه متوسط در هند مانعی جدی برای بالفعل شدن این تهدیدات تلقی می‌گردد.

در سال ۲۰۰۸ جمعیت هند ۱/۱۴۷/۶۷۷/۰۰۰ نفر و در سال ۲۰۱۰ ۱/۱۸۹/۱۷۲/۹۰۶ نفر بوده و تراکم جمعیتی در هر کیلومتر مربع ۳۳۷ نفر است. هند دومین کشور پرجمعیت جهان پس از چین به شمار می‌آید و براساس پیش‌بینی‌های به عمل آمده تا سال ۲۰۲۵ جمعیت آن بیش از چین خواهد بود (www.prob.org). پیش‌بینی می‌شود که جمعیت هند تا سال ۲۰۲۵ به ۱/۴۴۴/۴۵۰/۰۰۰ و تا سال ۲۰۵۰ به ۱/۷۴۹/۶۹۰/۰۰۰ نفر افزایش یابد زیرا برخلاف چین در کشور هند برنامه تنظیم جمعیت پیگیری نمی‌شود (www.globalsecurity.org). "پنج درصد جمعیت هند بالای ۶۵ سال و جمعیت کمتر از ۱۵ سال آن، ۳۲ درصد است" (مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل، ۲۰۰۷). بنابراین ۶۳ درصد مردم هند نیروی فعالی محسوب

می‌گردند که طبق استانداردهای جهانی توانایی تولید دارند. به عبارت دیگر، این بخش از جمعیت تنها مصرف‌کننده صرف نمی‌باشند. با توجه به این که هند به انتقال صنعت و تکنولوژی مدرن از سایر کشورها مبادرت می‌نماید و با عنایت به این امر که میانگین سنی در این کشور ۲۶/۳ سال است، این کشور پتانسیل مطلوبی برای تولیدات اقتصادی دارد.

علاوه بر این، هند سالانه حدود ۲۵ میلیارد دلار نرم افزار تولید می‌کند (سریع‌القلم، ۱۳۸۷: ۲۰۳). هند با استفاده از این ابزار نه تنها می‌تواند در شکل‌دهی افکار سایرین نسبت به خود و همچنین ارائه تصویری مطلوب از خود موفق باشد بلکه می‌تواند به این عامل به عنوان یک منبع درآمد نگاه کند. شعبه چینی شرکت آمریکایی آی بی ام^۱ که یک شرکت چینی است گرچه در زمینه سخت‌افزار موفق می‌باشد اما برای فعالیت‌های نرم‌افزاری، هفتاد هزار متخصص هندی در زمینه فناوری اطلاعات استخدام کرد، این میزان چهار برابر کارکنان چینی این شرکت است. "بین سال‌های ۲۰۴۰ تا ۲۰۵۰ هند و چین چهل درصد تقاضای جهانی را خواهند داشت" (Gupta, 2009: 16). این میزان از تقاضا می‌تواند برای کشورهایی که رشد خود را از طریق عرضه کالا دنبال می‌کنند جذاب باشد. از طرفی هر کشوری، توانایی تأمین این میزان از عرضه را نخواهد داشت، بنابراین این میزان از تقاضای هند و چین تنها در ظرفیت قدرت‌های بزرگ می‌تواند لحاظ گردد. اما توانایی و امکان عرضه به هند و چین نیازمند پیش‌شرط‌هایی همچون روابط مطلوب و جلب رضایت این دو قدرت است، لذا این امر امکان مسامحه و تساهل سایر بازیگران را نسبت به چین و هند فراهم و زمینه را برای کسب رضایت این دو قدرت مساعد می‌سازد. تغییر قوانین داخلی آمریکا علی‌رغم مخالفت نمایندگان سنا و کنگره برای مشروعیت دادن به فعالیت‌های هسته‌ای هند یکی از سمبل‌های تساهل و تسامح است (Squassoin, 2006:44) به‌علاوه، هند نسبت به چین از شانس بیشتری برخوردار خواهد بود.

پیش‌بینی می‌شود هند در میان قدرت‌های دنیا پس از چین تا سال ۲۰۵۰ بیشترین تولید ناخالص داخلی را خواهد داشت. رشد تولید ناخالص داخلی طی ۲۰۰۴-۲۰۰۳ تا ۲۰۰۶-۲۰۰۵، ۱۳/۸ درصد بوده و در سال‌های بعد نیز افزایش یافته است به طوری که رشد تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ به ترتیب ۸/۳ و ۷/۸ می‌باشد. صادرات کالای این کشور در سال ۲۰۰۶-۲۰۰۵ از ۱۰۳/۰۹۰ میلیارد دلار به رقم ۱۷۸/۷۴۵ میلیارد دلار در ۲۰۱۰-۲۰۰۹ افزایش یافته است. صادرات

خدمات در سال مالی ۲۰۰۶ - ۲۰۰۵ از ۲۶/۹ میلیارد دلار به ۵۵/۳ میلیارد دلار در سال مالی ۲۰۰۹-۲۰۱۰ افزایش یافته است. سرمایه‌گذاری خارجی در هند از ۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۳ - ۲۰۰۲ به ۲۰/۲ میلیارد دلار در ۲۰۰۶ - ۲۰۰۵ و ۱۹۱/۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۰ افزایش یافته است. سرمایه‌گذاری خارجی هند نیز در سال مالی ۲۰۱۰-۲۰۰۹، ۳۵ میلیارد دلار می‌باشد. در آوریل ۲۰۰۷، ذخیره ارزهای خارجی در هند از رقم ۲۰۰ میلیارد دلار عبور نمود و در اکتبر ۲۰۱۰ به ۲۸۸ میلیارد دلار رسید. نرخ نقدینگی^۱ از ۲۹/۷ درصد تولید ناخالص داخلی در ۲۰۰۴ - ۲۰۰۳ به ۳۲/۴ درصد در ۲۰۰۶-۲۰۰۵ افزایش یافت (Ray, 2009: 24). بنابراین آمارها و میزان رشد اقتصادی هند بیانگر توانمندی هند در عرصه اقتصادی و ظرفیت آن برای تغییر نگرش سایرین نسبت به خود است. قدرت نرم نیازمند توانایی عظیم اقتصادی است و هند واجد این شرایط است. اما باید اشاره داشت که علی‌رغم رشد بالای اقتصادی، همچنان ۳۰۰ میلیون نفر از جامعه هند زیر خط فقر زندگی می‌کنند که با توجه به جمعیت فراوانی که دارد مانعی نسبی تلقی می‌گردد.

۲. توانایی نظامی

ارتش هند از جمله ارتش‌های حرفه‌ای و آموزش‌دیده دنیا محسوب می‌گردد. دو وظیفه برای این ارتش تعریف شده است: ۱. دفاع از تمامیت ارضی در برابر تهدیدات خارجی ۲. حفظ ثبات و وحدت ملی و ارضی در مقابل تهدیدات تجزیه طلبانه قومی-مذهبی داخلی. هند در داخل مرزهای خود با جدایی‌طلبی‌های قومی-مذهبی و تحریکات تروریستی روبروست. هدف ارتش هند بر اصل بازدارندگی متکی است و برای مقابله با مشکلات داخلی و خارجی ساختاری انعطاف‌پذیر دارد. تعداد کل نیروهای مسلح هند ۳/۷۷۳/۳۰۰ نفر (جایگاه اول جهانی) نیروهای فعال ۱/۴۱۴/۰۰۰ نفر (جایگاه سوم جهانی) و شبه نظامیان آن ۱/۰۸۹/۷۰۰ نفر هستند. هند دارای ششمین نیروی دریایی و چهارمین نیروی هوایی بزرگ دنیا می‌باشد (بلند اختر، ۱۳۸۸: ۴۹) پایگاه نظامی فارخور در جنوب شرقی تاجیکستان، تنها پایگاه نظامی هند در خارج از کشور، دو کیلومتر با افغانستان فاصله دارد (بلند اختر، ۱۳۸۸: ۴۹). این پایگاه زمینه‌ساز نقش بیشتر هند در آسیای جنوبی و برجسته‌سازی هند در آسیای مرکزی است. دلایل پنهانی تأسیس این پایگاه می‌تواند رقابت هند و پاکستان بر سر شبه قاره، کشمیر و افغانستان باشد. البته این پایگاه می‌تواند امنیت انتقال انرژی از آسیای مرکزی و نیز

تأمین نفت و گاز قرقیزستان و خطلوله ترکمنستان - افغانستان - پاکستان - هند را تسهیل سازد.

هند دارای قراردادهای نظامی با روسیه، فرانسه، اسرائیل و آمریکا می‌باشد (بلنداختر، ۱۳۸۸: ۵۰). این قراردادها امکان انتقال تسلیحات و تکنولوژی نظامی را برای هند فراهم آورده و می‌آورد. تکثیرسازی شرکای نظامی که اغلب رقیب یکدیگر نیز می‌باشند، عاملی در جهت کاهش نگرانی هند و رفع بی‌اعتمادی است. هند می‌خواهد در برخی از فناوری‌های حساس همانند بمب‌های هسته‌ای نیز شریک باشد. گرچه هند فاقد اورانیوم است اما چون توان تولید آب سبک را دارد از غنی‌سازی اورانیوم بی‌نیاز است. پرده‌برداری از زیردریایی هسته‌ای تولید بومی (داخلی) هند را هفتمین کشور در دنیا و تنها کشور فاقد حق وتو قرار داده که تولید بومی این‌گونه زیردریایی را در دستور کار خود قرار داده است. (Kanti.Ain, 2010: 154) آمریکا نیز در شکل‌دهی ناتوی آسیایی جهت تأمین ثبات در افغانستان؛ هند را از کشورهای کلیدی می‌داند (پیشگاه هادیان، ۱۳۸۶: ۱۱).

نوعاً قدرت سخت می‌تواند قدرت نرم را گسترش دهد. پاکستان ممکن است از هند تبعیت کند و توجه دقیقی نسبت به آن داشته باشد. زیرا هند هم دارای نیروی متعارف گسترده‌ای است و هم توانایی هسته‌ای گسترده‌ای دارد. در این صورت استفاده از قدرت سخت، منابع قدرت نرم را گسترده می‌سازد (Wilson, 2008: 71). هند برای تبدیل شدن به یک ابرقدرت، نیازمند ارتقای توان در سه سطح اقتصادی، نظامی و سیاسی است. با توجه به میزان رشد اقتصادی هند و در نظر گرفتن به روز شدن هند در تکنولوژی نظامی و دستیابی به بمب اتمی، هند توانسته است توانایی خود را در دو سطح اقتصادی و نظامی به اثبات برساند و به عبارتی سخت‌افزارهای قدرت هوشمند خود را تولید نماید.

جدول شماره ۳. سهم بودجه نظامی هند از تولید ناخالص داخلی
بین سال‌های ۲۰۰۸-۱۹۹۵ (ارقام به میلیون دلار)

شرح	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۱۰
تولید ناخالص داخلی	۴۶۰/۱۸	۸۱۰/۱۵	۱/۱۷۷	۳/۴۴۷	۴/۰۶
هزینه‌های نظامی (درصدی از GDP)	۳/۱	۲/۸	۲/۵	۲/۴	۲/۸
هزینه‌های نظامی (میلیون دلار)	۱۴/۳	۲۲/۷	۲۹/۵	۲۹/۲	۳۴/۸۱۶

Source: <http://www.rbi.org.in>

قدرت نرم هندوستان

جوزف نای دیپلماسی عمومی را به عنوان سیاستی تشریح می‌کند که "قدرت نرم" خوانده می‌شود. وی می‌گوید: "قدرت نرم، توان واداشتن دیگران به امری است که شما می‌خواهید؛ این قدرت جذب است به جای متوسل شدن به تهدید یا زور. قدرت نرم متکی بر اغوای مردم است تا نتایج خاصی را به بار آورد" (نای، ۱۳۸۸: ۱۳۵). باتوجه به این تعریف، ابزارهای قدرت نرم هند از نظر نای عبارتست از:

۱. سیاست خارجی

جوزف نای سیاست خارجی را (در صورتی که قانونی و مسئولانه به نظر برسد) از منابع قدرت نرم می‌داند (نای، ۱۳۸۸: ۵۱). "هدف سیاست خارجی هند در محیط منطقه‌ای، حفظ هژمون هند است. در حوزه آسیا و اقیانوسیه هند سعی دارد با قدرت‌های خارجی و حتی قدرت‌های منطقه‌ای مهم، دست به توازن قوا بزند. یعنی با توازن قوا منافع هند را تأمین نماید. در حلقه جهانی، هند می‌خواهد به قدرتی کلیدی و تأثیرگذار تبدیل شود" (توحیدی، ۱۳۸۷: ۸).

سیاست خارجی هند به دو دوره قابل تقسیم بندی است: ۱. نهروئیزم یا دوران جنگ سرد. ۲. دوران بعد از جنگ سرد که به دو دوره نئولیبرالیسم (۲۰۰۰-۱۹۹۰) و نئورئالیسم (از ۲۰۰۰ تاکنون) قابل تقسیم است. ویژگی‌های دوران جنگ سرد عبارتست از: داشتن سیاست خارجی مستقل، عضویت در عدم تعهد و نمایندگی جهان سوم در خارج و در داخل اقتصاد سوسیالیستی و نوعی از گرایش‌های ضد غربی حاکم (شفیعی، ۱۳۸۷).

در دوره نئورئالیسم تداوم نگرش‌های امنیتی سخت‌افزارانه بر سیاست خارجی هند، رنگ‌باختن سیاست خارجی مستقل و شکل‌گیری ائتلاف و همکاری حاکم است. در دوران سیاست خارجی نئولیبرال، سیاست خارجی از حالت امنیتی خارج و بیشتر رنگ و بوی اقتصادی به خود می‌گیرد یعنی تلاش هند برای کسب سرمایه‌گذاری خارجی، ورود به تعاملات اقتصادی جهان، خصوصی‌سازی و کم‌رنگ شدن نگرش‌های ضدغربی برجسته می‌گردد.

در دوران نهرو سه عامل ژئوپلیتیکی مطرح است: در سطح داخلی، هند به دنبال حمایت رسمی از پادشاهی‌های هیمالیا (نپال، بوتان، و سیکیم است تا در هند ادغام شوند) و یک نگرش الگویی نسبت به سریلانکا داشت زیرا درگیر جنگ داخلی (۱۹۷۵) بود. در سطح منطقه‌ای، با چین و پاکستان درگیری‌هایی داشت که فراتر از آسیا بود. در سطح بین‌الملل، هند به دنبال تبدیل شدن به یک قدرت بین‌المللی بود. این امر در

اظهارات نهرو بیان شد و نماد آن هم جنبش عدم تعهد^۱ می‌باشد. سیاست خارجی هند در این دوران دارای دو عامل استقلال و عدم تعهد و بی‌طرفی بود که هر کدام ارزش خاص خود را دارد. نهرو اصطلاح "سیاست مثبت در جهت صلح جهانی" را واژه مناسبی برای سیاست خارجی هند می‌دانست. بر این اساس، هند از میانمار درخواست نمود تا رهبر گروه حامی دموکراسی در میانمار که قبلاً بازداشت شده بود را آزاد نماید.

انجام یک رشته آزمایش‌های هسته‌ای و موشک‌های قاره‌پیمایا باعث شده تا هند به عنوان یک قدرت در حال ظهور نقش مهمی در ژئوپلیتیک بین‌المللی پیدا کند. غرب و آمریکا هند را به عنوان قدرت در حال ظهور با رشد اقتصادی سریع می‌شناسند و با آن موافقت. چین برای مقابله با هند به انجام یک رشته آزمایش‌های هسته‌ای و تحقیقات در زمینه‌های مختلف می‌پردازد ولی چین - برخلاف هند - از سوی غرب به عنوان یک تهدید شناخته شده است. رشد اقتصادی هند، آن را به عنوان قدرت منطقه‌ای در آسیای جنوبی مطرح ساخته است. هند قدرت نظامی دارد که با قدرت اقتصادی آن پشتیبانی می‌گردد. اکنون قدرت‌های دیگر نمی‌توانند مثل دوران جنگ هند و پاکستان با هند برخورد کنند و برای آن اولتیماتوم صادر کنند (Adhikari, 2008: 17).

از آنجا که هند لیبرالیسم را پذیرفته است و پایه‌های این نظام همانند سکولاریسم، دموکراسی و فردگرایی به عنوان هنجارهای جهانی، به طور غالب در دنیا پذیرفته شده است؛ لذا هند از طرفی نوعی همگرایی و ائتلاف را با نظام لیبرال آغاز نموده که پیامدهای خاص خود و عمدتاً مثبتی را به دنبال خواهد داشت و از طرف دیگر چون پایه‌های نظام لیبرال مورد پذیرش جهانی قرار گرفته است، نوعی جذابیت و قدرت نرم محسوب می‌گردد و یا حداقل زمینه‌های انتقاد از هند را - در موضوعاتی چون بمب هسته‌ای هند - دشوار می‌سازد.

دیپلماسی فعال

دیپلماسی از ابزارهای مهم سیاست خارجی و قدرت هوشمند می‌باشد. دیپلماسی فعال هند نیز به عنوان بخشی از سیاست خارجی این کشور در توسعه قدرت نرم محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، هند با استفاده از دیپلماسی فعال خود توانسته است:

۱. بر برخی از امور داخلی خود سرپوش گذاشته و نظر سایرین را نسبت به خود تغییر دهد. برای مثال، هند در مقایسه با پاکستان و با استفاده از ابزارهای متنوع،

توانسته است بمب‌های هسته‌ای خود را بمب تمیز و خود را کشوری مسئولیت‌پذیر نشان دهد.

۲. دیپلماسی فعال هند سبب شد تا آمریکا از بین هند و پاکستان، بیشتر به هند متمایل گشته و در ادبیات خود هند را شریک استراتژیک اما پاکستان را کشور دوست بنامد. "دولت آمریکا تاثیر نفوذ هند را فراتر از منطقه آسیای جنوبی می‌داند. در دوره بوش تغییر مهمی در تفکر آمریکایی درباره هند و جایگاهش در نقشه جهانی^۱ رخ داد. برای بسیاری از آمریکایی‌ها، هند تنها یک کشور آسیای جنوبی نیست بلکه فراتر از شبه‌قاره است. در نیم قرن گذشته واشنگتن، هند و پاکستان را دو قدرت برابر می‌دانست اما اکنون روابط آمریکا با هند به طور متقابل گسترش یافته است" (Ganguly, 2006: 41).

۳. دیپلماسی هند سبب شد تا آمریکا قوانین داخلی خود را تغییر داده و سایر اعضای باشگاه هسته‌ای را مجبور نماید تا با هند - علی‌رغم داشتن بمب هسته‌ای غیرقانونی- همانند یک عضو عادی برخورد کرده و روابط خود را با هند ارتقا دهند. رابطه با هژمون از عوامل راهگشا در سیاست خارجی هند تلقی می‌گردد. برخی کارشناسان معتقدند "تلاش آمریکا برای مبارزه با تروریسم بدون مشارکت هند در آسیای جنوبی فعالیت ناقص و پایان نیافته است" (Mukherjee, 2010:10).

۴. هند با ابتکارات دیپلماتیک خود تلاش می‌کند تا در بیشتر نهادهای بین‌المللی عضو فعال و مؤثر باشد. از آنجایی که هندی‌ها رویکردی لیبرالیستی را در دوران حاضر انتخاب کرده‌اند در هر سازمانی که منافع آن‌ها تأمین گردد؛ (حتی اگر این منفعت بسیار اندک باشد) عضو می‌گردند. بر این اساس هند در ۷۷ سازمان منطقه‌ای و بین‌المللی عضو می‌باشد که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

"بانک توسعه آسیایی (ADB)، بانک توسعه آفریقا (AFDB)، بیمستک (BIMSTEC) یا سازمان همکاری‌های اقتصادی و تکنولوژیک (شامل هند، بنگلادش، میانمار، تایلند، نپال، بوتان و سریلانکا)، عضو ناظر آسه آن (ASEAN)، فائو (FAO)، گروه ۱۵ (G15)، گروه ۲۰ (G20)، گروه ۲۴ (G24)، گروه ۷۷ (G77)، همکاری‌های محدود با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA)، بانک بین‌المللی بازسازی و توسعه (IBRD)، سازمان بین‌المللی هواپیمایی کشوری (ICAO)، سازمان بین‌المللی کار (ICC)، صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی (IFAD)، همکاری‌های مالی بین‌المللی (IFC)، سازمان بهداشت جهانی (WHO)، صندوق بین‌المللی پول (IMF)، سازمان

دریانوردی بین‌المللی (IMO)، پلیس بین‌المللی (Interpol)، سازمان بین‌المللی مهاجرت (IOM)، اتحادیه بین‌المجالس (IPU)، سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO)، سازمان جهانی ارتباطات ماهواره‌ای (ITSO)، کنفدراسیون اتحادیه تجارت بین‌المللی (ITUC)، آژانس تضمین سرمایه‌گذاری (MIGA)، جنبش عدم تعهد (NAM)، سازمان منع سلاح‌های شیمیایی (OPCW)، سازمان همکاری‌های جنوب آسیا (سارک) (SAARC)، برنامه همکاری‌های زیست‌محیطی جنوب آسیا (SACEP)، سازمان ملل (UN)، انکتاد (UNCTAD)، یونسکو (UNESCO)، کمیسیون پناهندگان سازمان ملل (UNDOF)، دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC)، سازمان توسعه صنایع سازمان ملل (UNIDO)، عملیات سازمان ملل در لبنان (UNIFIL)، تی‌مور (UNMIT) و سودان (INMIS)، مؤسسه تحقیقات و آموزش سازمان ملل (UNITAR)، سازمان جهانی توریسم (UNWTO)، اتحادیه جهانی پست (UPU)، سازمان بین‌المللی گمرک (WCO)، سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) و سازمان تجارت جهانی (WTO) (CIA Fact Book, 2010).

۵. هند در تمام کارگزاری‌های تخصصی سازمان ملل از اعضای فعال و صاحب‌نظر تلقی می‌گردد.

۶. هند از طریق دیپلماسی و تغییر رویکرد سایر بازیگران نسبت به هند، خود را نماینده برخی از کشورهای جنوب و آسیایی در تغییر ساختار سازمان ملل می‌داند و رضایت سایرین را نسبت به عضویت دائم خود در شورای امنیت سازمان ملل جلب نموده است.

۷. دیپلماسی هند با اتخاذ "دیپلماسی سکوت" در قبال کشورهای آسه آن سبب شد تا هند با قواعد و اصول آسه آن هماهنگ گردد و بازار جنوب شرق آسیا را برای خود از نو تعریف نماید.

۸. هند سومین کشور فعال در دنیا به لحاظ اعزام نیروهای پاسدار صلح است که یکصد هزار نیرو اعزام نموده و در ۴۸ عملیات حفظ صلح شرکت کرده و تاکنون ۱۲۸ کشته داده و همچنین در آموزش صلح‌بانان نقش برتری دارد.

۹. سابقه طولانی هند در مبارزه با تبعیض نژادی و همچنین حمایت آن از نهضت‌های ملی آزادی‌بخش در کشورهای آسیا و آفریقا و اجازه هند به سازمان آزادی‌بخش فلسطین در ایجاد سفارتخانه در دهلی نو از نکات قابل توجه است.

۱۰. گروه بریک (BRIC) شامل برزیل، روسیه، چین و هند نیز از دیگر سازمان‌های فعال بین‌المللی است که توانایی اقتصادی برتری را در رشد اقتصادی نسبت به سایر سازمان‌های اقتصادی بین‌المللی کسب نموده است (Free Mantle, 2009: 10).

۱۱. در تغییر گروه هشت به گروه بیست نیز هند یکی از انتخاب‌های این گروه محسوب می‌گردد.

۱۲. نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد که افکار عمومی در دنیا موافق تبدیل شدن هند به یک قدرت برتر می‌باشد زیرا هند برخلاف برخی کشورها کمتر به دنبال تقویت توان نظامی و بیشتر در راستای توسعه اقتصادی حرکت می‌کند (Krastev, 2007: 56).

۱۳. پویایی دیپلماسی هند سبب شد این کشور در دو ماه پایانی سال ۲۰۱۰ میزبان رؤسای جمهور و نخست وزیران قدرت‌های جهانی باشد. این سفرها که با دیدار دیوید کامرون نخست‌وزیر انگلیس آغاز شد توسط باراک اوباما، رئیس جمهور آمریکا، نیکولا سارکوزی رئیس جمهور فرانسه و ون جیابائو نخست وزیر چین ادامه یافت. سفر دو روزه رئیس جمهور روسیه به هند آخرین حلقه از سفر اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد به هند می‌باشد. به عبارتی تمامی اعضای دائم شورای امنیت در مدت کوتاهی به هند سفر نمودند و همگی بر شایستگی هند در کسب کرسی دائم صحنه گذاشتند (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۸۹).

همکاری با آمریکا و اروپا

همکاری بین هند و آمریکا از همکاری‌های استراتژیک و تأثیرگذار قرن بیست و یکم تلقی می‌گردد. قرارداد هسته‌ای بین هند و آمریکا در دسامبر ۲۰۰۶ نهایی شد. این قرارداد بر هسته‌ای بودن هند صحنه گذاشت از نظر هندی‌ها نگاه هند به بحث هسته‌ای به خاطر حفظ امنیت، بازدارندگی و حفظ عدالت در تولید انرژی است. کاندولیزا رایس هند را "شریک استراتژیک مورد اعتمادی" دانست که در سه زمینه با آمریکا همکاری می‌کند: ارتقای دموکراسی، محدود کردن تکثیر سلاح هسته‌ای و مبارزه با تروریسم. آمریکا جایگاه و موقعیت کلیدی هند را به عنوان نقطه آغازین در جنوب آسیا برای مقابله با گروه‌های تروریستی افغانستان و پاکستان قرار داده است (Coastes, 2008: 73).

نکته مهم برای آمریکا موقعیت جغرافیایی هند است که توسط پاکستان و چین احاطه شده است. همکاری آمریکا با پاکستان علی‌رغم صرف هزینه و نفوذ آمریکا، امنیت کافی را برای منطقه ایجاد نکرده است. رابطه آمریکا با ایران نزاعی قدیمی است به قدمت تاریخ انقلاب اسلامی ایران که هژمونی آمریکا در منطقه را با چالش جدی مواجه نموده است. اعتماد آمریکا نسبت به چین به عنوان شریک تجاری مورد تردید قرار گرفته و کالاهای چینی که به آمریکا وارد می‌شود کیفیت مناسب ندارند. پاکستان دوران مشرف هم نتوانست تصویر خود را برای آمریکا به عنوان - یک کشور متزلزل،

خطرناک - و یا شریک مشخصی نشان دهد؛ هیچ‌یک از دو کشور چین و پاکستان نتوانستند اعتماد آمریکا را جلب نمایند. این امر امکان تبدیل هند - به عنوان بزرگ‌ترین دموکراسی که ایده‌ها و آرزوهای مشترکی با آمریکا دارد - به شریک عقلانی آمریکا در منطقه را افزایش داد. بنابراین زمان و شرایط نیز زمینه لازم را برای هند فراهم می‌سازد. حمایت از دولت جدید در افغانستان و تلاش هند برای پرداختن مبالغی در بازسازی افغانستان از نکات جالب توجه است. به علاوه، هند در انتقال محموله‌های آمریکا از تنگه مالاکا برای استفاده در افغانستان حمایت نموده است. هند در حمله آمریکا به عراق هیچ مخالفتی ابراز نداشت و علی‌رغم داشتن منافع مشترک با ایران، در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی علیه ایران و همگام با آمریکا رأی داد. علاوه بر این، مجموعه‌ای از انگاره‌های دیگر، به توسعه مناسبات هند و آمریکا کمک کرده است:

۱. هند مخالف ایجاد یک هژمون آسیایی (چین) است، به علاوه با تروریست‌های فعال در شرق و مبارزانی که مرتبط با موضوع کشمیر می‌باشند نیز مبارزه می‌نماید. این امر برای آمریکا نکته مطلوبی است.
۲. به عنوان بزرگ‌ترین دموکراسی در دنیا، هند نظریات و ایده‌های خود را با سیاست‌های فعلی آمریکا مشترک می‌داند.
۳. هند کشوری است با نژادهای متفاوت که سعی می‌نماید همگی را در قدرت سهیم سازد و مانع از تضییع حقوق یک اقلیت گردد.
۴. هند در زبان انگلیسی با آمریکایی‌ها مشترک است. در منطقه‌ای که برای آمریکا مشکل ارتباط زبانی وجود دارد (آسیا) درک متقابل مشکل است، هند با داشتن زبان مشترک با آمریکایی‌ها زمینه را برای ارتباط بهتر فراهم می‌نماید.
۵. پیگیری ایده صلح و دموکراسی توسط هند سبب رشد همگرایی در روابط دوجانبه و نزدیکی آمریکا به این کشور شده است.
۶. هند توسط پسران و دختران خود که در آمریکا هستند، کشف و نوآوری‌های زیادی انجام داده است. این امر سبب شده چهره هند در ایالات متحده تغییر نماید.
۷. هند در زمینه علوم و پیشرفت‌های علمی در زمره کشورهای سرآمد تلقی می‌گردد. لذا در این زمینه نیز یک متحد فکری - عقیدتی - عقلانی برای آمریکا می‌باشد. حضور اساتید هندی در آمریکا و تلاش آن‌ها برای توسعه از دیگر منافع برای آمریکا می‌باشد.
۸. آینده اقتصادی هند مشخص است و آمریکا در طرح‌ریزی استراتژیک خود در آسیا باید هند را لحاظ نماید.

۹. هند به دنبال حفظ زیست‌محیط بین‌المللی سالم است تا منابع انرژی پاک گسترش یابد و همچنین استراتژی‌هایی را در اجرا و حفظ محیط زیست دنبال می‌نماید.

۱۰. هند و آمریکا نسبت به خاورمیانه نیز موضع مشترکی دارند. هند ۷۵ درصد منابع خام انرژی خود را از این منطقه وارد می‌کند. هند در آینده نزدیک سیاست‌های خود را در توازن با ایران اتخاذ می‌نماید تا بتواند خود را به آمریکا نزدیک‌تر نماید (Coastes, 2008: 73). بنابراین با توجه به همسویی‌هایی که هند و آمریکا در راستای سیاست‌های مختلف دارند، هند به عنوان یک قدرت در حال ظهور تلاش می‌کند تا برای برتری خود، از آمریکا قدرت قرض بگیرد و جهت خود قدرت خلق نماید.

در کنار نگاه آمریکا به هند، اروپا نیز نگاه بلندمدتی نسبت به هند به عنوان عنصر کلیدی اجرای استراتژی اروپا در آسیا دارد و از هند درخواست نموده تا روابط استراتژیک با آن برقرار سازد. سیاست‌های اتحادیه اروپا نسبت به هند را می‌توان متأثر از سیاست‌های آمریکا نسبت به هند دانست. دستور کارهای مهمی که برای هند در همکاری با اروپا تعریف می‌گردد موارد زیر می‌باشد:

۱. تلاش برای گسترش همکاری با کشورهای اروپایی ۲. برنامه تبادل آموزش دیپلماتیک بین هند و اتحادیه اروپایی ۳. تقویت دیپلماسی فرهنگی ۴. گسترش مراکز هندشناسی در اروپا ۵. ارائه تصویر صحیحی از هند برای اروپایی‌ها از طریق رسانه‌ها (Joshi, 1998: 53).

سیاست نگاه به شرق و همکاری با کشورهای جنوب شرق آسیا

سیاست نگاه به شرق در اوایل دهه ۱۹۹۰ همگام با اصلاحات اقتصادی هند به اجرا درآمد. به لحاظ سیاسی نگاه به شرق در زمان مناسبی اتخاذ شد. این سیاست تلاش داشت تا روابط سنتی هند را با جامعه شرقی خود - که با اتخاذ سیاست عدم تعهد و همکاری با شوروی تخریب شده بود - احیا نماید. به لحاظ اقتصادی، ارتقای همکاری‌های اقتصادی به عنوان مهم‌ترین هسته سیاست نگاه به شرق بوده است. زمانی که سیاست نگاه به شرق آغاز شد هند به لحاظ اقتصادی از بسیاری از اعضای آسه آن عقب بود و دستیابی هند به این بخش از دنیا امری ضروری تلقی می‌شد. در عرصه اقتصادی و نظامی سیاست نگاه به شرق به دنبال تحقق استراتژی هند در راستای تبدیل کردن به یک قدرت جهانی است. مقامات رسمی و محافل علمی هند منافع هند را محدود به منطقه خاصی چون اقیانوس هند، حوزه پاسیفیک و یا آسیا نمی‌دانند بلکه هند را دارای منافع می‌دانند که باید از آن دفاع کنند (Zhao, 2007: 50). در این راستا هند نیروهای گشت‌زنی مشترکی را با آمریکا تشکیل داده و در تمرین‌های نظامی

با آسه‌آن مشارکت دارد. این اقدامات بیانگر حضور هند در مناطق حساس دنیاست. همچنین، از نظر برخی از محققان ناوگان هند خواهان ارتقای توانایی خود در آینده است. مشارکت هند با ژاپن و ویتنام در زمینه نیروهای دریایی، نشانه‌ای دیگر از تأکید هند بر منطقه پاسیفیک است. گرچه هند با میانمار روابط مطلوبی نداشته اما همین که چین با میانمار روابط برقرار می‌نماید هند نیز روابط خود را با میانمار تغییر می‌دهد و حتی به ساخت اتوبان و بندر برای میانمار مبادرت می‌ورزد. زیرا هند می‌خواهد رقابت خود با چین را حفظ نماید و جای پای چین را به نفع خود تغییر دهد. به علاوه، هند در طرح‌های توسعه کشورهای ضعیف آسه‌آن مشارکت می‌نماید.

به لحاظ فرهنگی، تاثیر هند بر جنوب شرق آسیا و آسه‌آن عنصری انکار ناپذیر است. بسیاری از نخبگان هندی‌الاصل در کشورهای آسه‌آن حضور داشته و بر این جوامع تأثیر می‌گذارند. براساس آمار، جنوب شرق آسیا مهم‌ترین مقصد برای تروریست‌های هندی در نظر گرفته شده است. از طرفی بیشتر مردم آسیای جنوب شرقی که به اسلام و بودیسم اعتقاد دارند، هیچ کدام دین غالب در هند نمی‌باشد (Zhao, 2007: 50). هند می‌خواهد جریان ۱۰+۳ در آسه‌آن را به ۱۰+۴ تبدیل کند به طوری که با ورود به این اتحادیه نه تنها در مذاکرات شرکت کند بلکه عضوی از آسه‌آن باشد. هند علاوه بر حضور نظامی خود در غرب پاسیفیک در فعالیتهای ضدتروریستی و ضد دزدان دریایی مشارکت دارد. علی‌رغم اجرایی‌سازی این سیاست‌ها و تلاش برای تطبیق با آسه‌آن، هند همچنان عضو ناظر و حاشیه‌ای این سازمان محسوب می‌گردد.

همکاری با آفریقا

از آنجا که برخی قرن بیست و یکم را قرن آفریقا می‌دانند با وجود نفوذ کشورهای همچون آمریکا و چین در آفریقا، هند نیز نمی‌خواهد از این بازی دست خالی خارج شود. هند ششمین شریک اقتصادی قاره آفریقا است. (Free Mantle, 2009: 10). هند در ۳۰ کشور آفریقایی سفارتخانه تأسیس نموده و ۳۷ کشور آفریقایی نیز در هند سفارتخانه دارند. از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۹ هندی‌ها در سطح سران بطور متقابل از ۲۱ کشور آفریقایی دیدار نموده‌اند. ۶/۴ درصد از تجارت قاره آفریقا با کشور هندوستان انجام می‌گیرد (Free Mantle, 2009: 10). در بین کشورهای بریک میزان سرمایه‌گذاری هند در آفریقا از سایرین بیشتر می‌باشد؛ به عبارتی ۳۶ درصد سرمایه‌گذاری‌های بریک در آفریقا، توسط هند انجام می‌گیرد.

صادرات آفریقا به هند شامل تقاضاهای کشور هند همانند انرژی و کالاهای تولیدشده توسط کارخانه‌های هند در آفریقا می‌باشد (Free Mantle, 2009: 10). به عبارتی نفت و سوخت‌های فسیلی معدنی^۱ عمده صادرات آفریقا به هند است. اینها مواد اولیه‌ای است که هیچ ارزش افزوده‌ای بر آن اضافه نمی‌گردد و به عبارتی مزیت آن برای هند می‌باشد و نه آفریقا. در حالی که کالاهایی که از هند به آفریقا صادر می‌گردد کالاهای صنعتی می‌باشد که ارزش افزوده آن کالاها برای هند لحاظ می‌گردد. یعنی مواد اولیه از آفریقا به هند منتقل شده و پس از افزودن ارزش افزوده به آن کالا در جریان صنعت، دوباره همان کالا به آفریقا منتقل می‌شود. دیپلماسی هند در آفریقا به دنبال مواد خام است تا رشد هند را میسر سازد.

فعالیت هند در افغانستان

شکست طالبان در افغانستان دستاوردی بزرگ برای هند بود؛ چرا که افغانستان تحت سلطه طالبان، پناهگاهی برای عملیات علیه هند در کشمیر شده بود. پیروزی بزرگ‌تر این که سقوط طالبان زمینه گسترش روابط هند با افغانستان را فراهم ساخت.

هند بلافاصله پس از تشکیل دولت موقت در افغانستان، هیأت دیپلماتیک خود را در بخش‌های مختلف این کشور مستقر کرد. همچنین، ضمن حمایت از موافقت‌نامه بن و حمایت از دولت کرزای، کمک‌های اقتصادی خود را به توسعه افغانستان آغاز کرد. هند در چهار سال نخست تأسیس دولت کرزای، مبلغ ۵۵۰ میلیون دلار به بازسازی افغانستان اختصاص داد.

سفر مان موهان سینگ اولین مقام بلندپایه هند در سال ۲۰۰۵ بعد از سفر ایندیرا گاندی در سال ۱۹۷۶ به افغانستان و اختصاص ۵۰ میلیون دلار کمک دیگر، ۲۵ میلیون دلار برای پارلمان جدید این کشور، کمک به بازسازی مدارس و بیمارستان‌ها و اعزام بیش از هزار معلم هندی، نمونه‌هایی از توجه هند برای حفظ موقعیت و توسعه نفوذ خود در این کشور است.

اکنون هند به یکی از بزرگ‌ترین کشورهای کمک‌کننده به بازسازی افغانستان در منطقه تبدیل شده است (فرجی، ۱۳۸۷: ۱۳۸). به نظر می‌رسد که در آینده نیز تلاش خواهد نمود به تناسب هزینه‌های خود در افغانستان، بزرگ‌ترین بهره‌بردار منطقه‌ای نیز باشد.

هندی‌ها اراده و آرزوی خود را مبنی بر شکل‌گیری یک جامعه مدنی در افغانستان اعلام کرده‌اند. دهلی نو در حال اجرای برنامه همکاری غیرنظامی و کمک‌هایی برای بازسازی است که این کمک‌ها بالغ بر ۱/۲ میلیارد دلار است. افکار عمومی در افغانستان نیز نشان داده است که مردم این کشور نسبت به هند با دید مثبتی نگاه می‌کنند و فعالیت‌های هند را در افغانستان مثبت ارزیابی می‌نمایند. نیروهای هند از آموزش‌دهندگان نیروهای امنیتی افغانستان می‌باشند. پاکستان حضور نیروهای هندی را عامل بی‌ثباتی افغانستان می‌داند (Blair, 2010: 88).

نفوذ هند در افغانستان بعد از حادثه بمبئی آغاز شد و در این راه هزینه‌های زیادی از طرف هند صورت می‌گیرد (Bajoria, 2009: 31). در قدرت هوشمند توانایی نظامی بازتعریف می‌گردد. قدرت سخت با توانایی و قدرت نظامی همگام است اما زمانی که قدرت سخت از طریق رویه‌های نرم به کار گرفته می‌شود قدرت هوشمند تولید می‌نماید. از نظر آمریکایی‌ها هند از مناطق و کشورهای مناسب برای آموزش نیروهای نظامی و غیرنظامی افغانستان است.

هدف نیروهای غیرنظامی انجام اقداماتی نظیر فعالیت‌های فرهنگی و همچنین اقداماتی از قبیل قدرت هوشمند است که با همراهی نیروهای نظامی صورت می‌گیرد (سرویس تحقیقاتی کنگره آمریکا، ۲۰۰۹). هند یک قدرت در حال ظهور است و می‌خواهد این امر را از طریق افغانستان اجرایی سازد.

۲. سیاست داخلی

سکولاریسم

یکی از ویژگی‌های دولت و نظام لیبرال، سکولاریسم می‌باشد. نظام‌های لیبرال دارای سه ویژگی سکولاریسم، دموکراسی و فردگرایی می‌باشند (بشیریه، ۱۳۸۲: ۲۱۵). از ویژگی‌های جامعه فعلی هند، وجود نگرش سکولار در این جامعه است. قانون اساسی هند بر سکولار بودن هند صحنه می‌گذارد (آواستی، ۱۳۸۶: ۲۱۷). نگرش سکولار در هند می‌تواند ابزاری برای جلوگیری از تضاد در جامعه متنوع مذهبی هند از یک طرف و عاملی برای دور ساختن برخی از امور جزئی هندوئیسم از روند توسعه باشد.

از آنجا که هند یک جامعه چند قومی و چند مذهبی است و همچنین با توجه به تضادهای تاریخی و تئوریک میان مسلمانان و هندوها و هندوها با پیروان بودیسم می‌توان گفت که ذکر عنوان سکولار در قانون اساسی هندوستان، هم می‌تواند زمینه را برای آزادی مذهبی و تأمین رضایت هر فرد از هر دین و آیینی که باشد فراهم کند و هم می‌تواند بعد از کسب رضایت تمام افراد جامعه و عدم درگیری‌های مذهبی، زمینه را

برای توسعه اقتصادی فراهم نماید. از آنجا که همچنان سایه‌های جزمیت اصول هندو همانند دوری از کاست‌های نجس و برخی اعمال و خرافات ناشی از این اصول بر جامعه هندویی حاکم است، می‌توان سکولار خواندن جامعه هند را - براساس قانون اساسی هند - یک عمل سیاسی قلمداد نمود. زیرا با استفاده از این ابزار می‌توانند از دغدغه و درگیری‌های بالقوه جامعه هند رهایی یافته و هدف جامعه هند در راستای توسعه را دنبال نمایند (شیخ عطار، ۱۳۸۷: ۱۳).

دولت الکترونیک

جمعیت کثیر هند نوعی مشکل برای دموکراسی هند است. "هند با استفاده از دولت الکترونیک می‌خواهد در راستای قوام و همگرایی ملی عمل نماید. دولت الکترونیک به معنای ارائه خدمات به مردم از طریق شبکه‌های اینترنت است. استفاده دولت الکترونیک برای ارائه خدمات بهتر، دسترسی آسان به خدمات دولتی، استفاده مردم محلی از اینترنت برای تقویت زبان‌های محلی، شفافیت در سیاست‌های اتخاذ شده توسط دولت و موارد دیگری از این دست می‌باشد این امر هم روابط مردم با مردم و عموم روابط مردم با دولت را تغییر خواهد داد. به عبارت دیگر، این امر از یک سو بیانگر مسئولیت دولت و از سوی دیگر بیانگر توجه به نیازهای مردم است. دولت الکترونیک زمینه را برای حضور و انعکاس نظریات مردم در سیاست‌گذاری‌ها فراهم می‌کند. به عبارتی دولت الکترونیک "دولت خوب" را حمایت می‌کند. طرح دولت الکترونیک ملی^۱ در ۲۰۰۶ به تصویب رسید. این طرح برای مردم روستاها نیز برنامه‌های خاصی داشته و هدف از آن ارائه خدمات بیشتر به روستاییان، جلب رضایت و اعتماد آنها، نظارت بر طرح‌های دولت، ثبت زمین، املاک و دارایی‌ها، دریافت اطلاعات درباره میزان محصولات، امور ثبتی و مالیات و ثبت تغییرات می‌باشد" (Kumar, 2010: 41).

بنابراین دولت الکترونیک زمینه را برای شفافیت، کارایی، دستیابی به اطلاعات و پاسخگویی دولت درباره توانمند ساختن شهروندان از طریق دستیابی و استفاده از اطلاعات فراهم می‌آورد. علاوه بر دستیابی جمعیت گسترده به اطلاعات، دولت الکترونیک می‌تواند زمینه را برای افزایش رفاه فراهم آورد. پس دولت الکترونیک قادر است به تقویت هند بیانجامد یعنی در سیاست داخلی، دولت هند شهروندان توانمندی تربیت می‌کند که از مقتضیات بازیگر بین‌المللی محسوب می‌گردد.

1. National E-Governance Plan (NEGP)

دموکراسی

دموکراسی و نظام دموکرات در قرن بیست و یکم از مهم‌ترین ابزارها و مؤلفه‌های تصویرساز محسوب می‌گردند. هندی‌ها خود را بزرگ‌ترین دموکراسی جهانی می‌دانند و این ایده توسط سایر بازیگران عرصه بین‌الملل نیز مورد تأیید قرار گرفته است. "هند به‌مثابه بزرگ‌ترین دموکراسی جهان" عبارتی است که توسط سایرین به کار گرفته شده و به لحاظ کارکردگرایی، تصویرساز است. خلق تصویری مثبت و داشتن تصویری مطلوب، از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت نرم برای جذب دیگران است. رهبران سیاسی توسط مردم انتخاب می‌شوند و بر رسانه‌ها سانسوری اعمال نمی‌شود. سینگ در اهمیت دموکراسی می‌گوید: "هند یک کشور چندقومی، چندفرهنگی، جامعه‌ای چندزبانی و جامعه‌ای بازتعریف می‌گردد. ما نسبت به تاریخ و بشریت متعهدیم تا تکثرگرایی خود را نشان دهیم. لیبرال دموکراسی نظم طبیعی سازمان سیاسی در دنیای امروز است و هر نظام جایگزین آن در دنیا نوعی خطا محسوب می‌گردد" (Mohan, 2007:101).

بعد از جنگ جهانی، هند همواره از دموکراسی حمایت نموده است. با روی کار آمدن بوش، هند تأکید داشت تا خود را بزرگ‌ترین دموکراسی جهانی بنامد تا همکاری‌های خود را با آمریکا تقویت نماید. در سال ۲۰۰۵ دیدار سینگ و بوش در کاخ سفید از بحث‌های هسته‌ای فراتر رفت و بحث "ابتکار دموکراسی جهانی مشترک" مطرح شد؛ هند و آمریکا همواره اعلام کرده‌اند که نسبت به جامعه جهانی جهت استحکام ارزش‌ها، ایده‌ها، عقاید و اجرای آزادی، تکثرگرایی و قواعد قانونی متعهد می‌باشند و موافقت می‌نمایند که همکاری‌های خود را در جهت تبدیل به دو کشور باز و دموکرات افزایش دهند. به‌علاوه هر دو اراده خود را جهت حفظ نهادهای دموکراتیک و حفظ حقوق بشر اعلام نمودند. سینگ اعلام نمود که برای ما (آمریکا و هند) دموکراسی، یک میراث بشری است. وی دموکراسی را متضاد توسعه ندانست و اعلام کرد که سابقه پنجاه ساله هند در دموکراسی نشان داده که چگونه دموکراسی می‌تواند مشکلات توسعه‌نیافتگی را از بین ببرد (Mohan, 2007: 103).

فعالیت‌های علمی - آموزشی و تکنولوژی هند

امروزه آموزش یکی از مؤلفه‌های توسعه‌یافتگی می‌باشد. در فرهنگ هندی ارزش زیادی برای آموزش، تحصیلات و پس‌انداز وجود دارد. هند در زمینه سطح آموزش از چین برتر است زیرا چین تنها بر آموزش ابتدایی و راهنمایی تأکید دارد در حالی که هند برای مردم خود آموزش در سطح دبیرستان را مورد توجه قرار داده است.

در سال ۲۰۰۵ در هند حدود شصت هزار نفر در زمینه‌های مهندسی، علوم کامپیوتر و تکنولوژی به درجه استادی یا (PHD) نایل شده‌اند، این میزان دقیقاً برابر با رتبه آمریکایی‌ها می‌باشد. حدود نیمی از این افراد از آمریکا فارغ‌التحصیل شده‌اند (Gupta, 2009: 16).

هند دارای مؤسسات تکنولوژیک است که در طبقه‌بندی جهانی قرار می‌گیرند. این مؤسسات که تکنولوژی نوین تولید می‌کنند علاوه بر تکنولوژی اطلاعات، به تولید شاخه‌های مهندسی می‌پردازند و از طرفی مؤسسات دانشمندی برتر و با رتبه‌های بالا تولید نموده‌اند. پس هند سه عنصر حیاتی اقتصاد جهانی در قرن بیست‌ویک را دارد: تکنولوژی اطلاعات، بیوتکنولوژی و فضا (Perkovich, 2009). در سال ۱۹۹۴، بیست‌وهشت اختراع توسط شهروندان هندی در آمریکا ثبت شده است. این امر در سال ۲۰۰۴، به رقم ۳۷۶ و در سال ۲۰۰۷ به ۵۷۸ اختراع می‌رسد که رشد چشمگیری را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد. هند در زمینه زبان انگلیسی، دانش عمیق در زمینه تکنولوژی اطلاعات، سرعت اینترنت، ارائه خدمات اینترنتی به مشتریان و... موفق‌تر از چین است. بنگلور از بزرگ‌ترین شهرهای آی تی (IT) در دنیا محسوب می‌گردد که فعالیت‌های آن تنها به هند محدود نمی‌باشد بلکه پروژه‌هایی را در سایر کشورهای دنیا تقبل می‌نماید. همان‌گونه که گفته شد شرکت آی بی ام گرچه در زمینه سخت‌افزار موفق می‌باشد اما برای فعالیت‌های نرم‌افزاری، هفتاد هزار متخصص هندی در زمینه فناوری اطلاعات استخدام کرد، این میزان چهار برابر کارکنان چینی این شرکت است (Gupta, 2009: 16). امروزه طراحی نرم‌افزار و ارائه آن به سراسر دنیا، یکی از راهکارهای اساسی برای شکل‌دهی به اذهان و به عبارتی جهت‌دهی اذهان و افکار می‌باشد. هند سالانه حدود ۲۵ میلیارد دلار نرم‌افزار تولید می‌کند؛ مطمئناً در طراحی این نرم‌افزارها علاوه بر توجه به سلیق مصرف‌کننده، بخشی از فرهنگ هند نیز منتقل می‌گردد. از دلایلی که کارشناسان معتقدند که هند در جهانی‌سازی خود موفق‌تر از چینی‌ها بوده است، عامل تولید نرم‌افزار می‌باشد.

فرهنگ هند و بالیوود

امروزه فعالیت‌های نظامی و دستیابی به اهداف از طریق زور یا روش‌های مشابه، نه تنها نتایج مطلوب و سود کافی، در قیاس با هزینه صرف شده را ندارد بلکه جذابیت نداشته و از طرق قانونی با آن مقابله می‌گردد و در نهایت مشکلات فعالیت نظامی و زورمدارانه، ملت‌ها و دولت‌ها را از ارتکاب چنین اعمالی باز می‌دارد. فعالیت‌های اقتصادی و اعمالی چون تحریم نیز به مثابه فعالیت‌های نظامی جای خود را به

فعالیت‌های فرهنگی و نفوذ در افکار و قلب‌های سایر ملت‌ها برای رسیدن به اهداف داده است. بنابراین حرکت خطی از فعالیت نظامی به اقتصادی و در نهایت فرهنگی صورت گرفته است (سیف‌زاده، ۱۳۸۳: ۶۷) فرهنگ هند علاوه بر این که توسعه محور می‌باشد، اصول پذیرفته‌شده و جذاب بین‌المللی را نیز تئوریزه می‌نماید. این اصول عبارتند از: صلح، دموکراسی، عدم خشونت.

یکی از دلایلی که گفته می‌شود هند از قدرت‌های تعیین‌کننده قرن بیست‌ویکم است به دلیل جایگاه فرهنگی این کشور می‌باشد چون هند از فیلم تا مدها را می‌سازد و به دیگر کشورها ارائه می‌نماید. (Ray, 2008: 24)، به‌طور مثال بالیوود در سال ۲۰۰۲ تعداد ۱۰۱۳ فیلم ساخته در حالی که در همان سال برای هالیوود رقم ۷۳۹ ثبت شده است (www.businessweek.com). مفاهیمی چون جنگ عادلانه و صلح عادلانه، استفاده از زور و عدم خشونت گرچه در فلسفه غرب تئوریزه شده اما در ابتدای کتاب‌های هندویی همچون وداها و گات‌ها^۱ وجود داشته است. در حال حاضر نیز نگرش جنگ عادلانه و عدم خشونت در هند وجود دارد. گرچه دولت هند به دنبال توسعه تکنولوژی هسته‌ای است اما در عین حال روش‌های عدم خشونت (سیاست عدم خشونت) را برای حل منازعات به کار می‌گیرد. در بخش سوم آیات ۳:۹ و ۳:۵ کریشنا اشاره داشته که عمل (اقدام) یکی از کلیدهای رستگاری است. اخلاقی عمل کردن به دانش و عقلانیت منجر می‌شود (Ray, 2008: 24).

از نظر هندی‌ها و براساس آیاتی که در متون مقدس هندی یافت می‌شود دو نکته قابل توجه است: اول جنگ زمانی عادلانه است که برای اهداف درست و صحیح به کار گرفته شود همانند بازدارندگی، رفع تهدید از اموال، جان و حاکمیت ملی. دوم در جنگ باید ابزارهای ترساننده به کار گرفته شود. این اصول به‌صورت تقریبی در سایر مکاتب فکری نیز به رسمیت شناخته و به نوعی جزئی از اصول منشور سازمان ملل محسوب می‌گردد.

گانندی به عنوان یک اسطوره، شخصیتی قابل احترام و اتوریته هندی بر آهی‌مسا^۲ یا عدم به‌کارگیری خشونت تأکید دارد وی مفهوم "نیروی حقیقت" یا "نیروی عشق" را مطرح می‌کند که برگرفته از آموزه‌های عیسی در عهد جدید می‌باشد. مفهوم آهی‌مسا یا عدم خشونت که توسط گانندی گسترش یافت، هم اکنون نیز در هند جاری است و جامعه هند عدم خشونت را در رویه‌های اجتماعی خود دنبال می‌نماید. گانندی عدم خشونت را از ابتدا برای دستیابی به اهداف ناسیونالیستی دنبال می‌کرد. محققانی

1. Hagavad Gita
2. Ahimsa

چون پیتر سینگ^۱ آموزه‌های روحانی گات را به عنوان سند مدیریت اخلاقی مورد تأیید قرار داده‌اند (Ray, 2008: 24).

نتیجه‌گیری

مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل در آمریکا در سال ۲۰۰۶ پیشنهاد می‌کند که "آمریکا باید دوباره قدرت هوشمند جهانی گردد و برای مردم هر آنچه را که نیاز دارند فراهم نماید". این مرکز مطالعاتی معتقد است که با اجرای فعالیت‌های اقتصادی و نظامی و همچنین سرمایه‌گذاری بر قدرت نرم، آمریکا می‌تواند چارچوب مورد نیاز خود را برای حل چالش‌های جهانی ایجاد کند. در این راستا توصیه شده است آمریکا بر پنج نکته مهم تمرکز نماید:

۱. شرکا، متحدین و مؤسسات: آمریکا باید شرکا، متحدین و مؤسساتی که در خدمت منافع آمریکا هستند را تقویت نماید.
۲. توسعه جهانی: ارتقای نقش توسعه در سیاست خارجی آمریکا می‌تواند به هم تراز ساختن منافع آمریکا با مردم سراسر دنیا کمک نماید.
۳. دیپلماسی عمومی: جذب مردم دنیا به آمریکا و روابط چهره به چهره مخصوصاً در بین جوانان.
۴. یکپارچگی اقتصادی: یکپارچگی با اقتصاد جهانی برای رشد و رونق اقتصادی مورد نیاز است.

۵. نوآوری و تکنولوژی: امنیت انرژی و تغییرات آب و هوایی نیازمند رهبری آمریکاست تا اجماع جهانی و توسعه راهکارهای جدید را فراهم نماید (Armitage, 2007: 2).

هند نیز تمام مواردی که مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌الملل در آمریکا، به دولت آمریکا پیشنهاد کرده را با جدیت پیگیری می‌نماید. در بخش اول این توصیه، هند شرکای متعددی در اقصی نقاط دنیا داشته و از شرکای اصلی آفریقا، اروپا، جنوب شرق آسیا و متحد استراتژیک آمریکا می‌باشد و در ۷۷ سازمان بین‌المللی و منطقه‌ای عضویت دارد. در بخش دوم این پیشنهاد؛ نقش توسعه در سیاست خارجی هند افزایش یافته، این امر در کنار رشد بالای اقتصادی هند، به هم تراز ساختن منافع هند با سایر دولت‌ها و ملت‌های دنیا منجر شده است. در بخش دیپلماسی عمومی و قدرت نرم، هند ابزارهای متعددی از بالیوود تا ابزارهای اقتصادی و نظامی دارد که همگی در حال حاضر کارآیی

قدرت نرم را دارند. به علاوه هند در افکار عمومی مردم دنیا جایگاه مطلوبی داشته و حمایت از عضویت دائم هند در شورای امنیت برآیند دیپلماسی عمومی و قدرت نرم هند می‌باشد. در بحث یکپارچگی اقتصادی نیز هند با اتخاذ رویکرد لیبرال در اقتصاد و رعایت اصول و قوانین آن، خود را عضوی از غرب سیاسی و اقتصادی قرار داده است. در نوآوری و تکنولوژی، هند نسبت به دهه‌های گذشته نه تنها تعداد اختراعاتی را که توسط مردم خود در هند و یا آمریکا به ثبت رسانده، افزایش داده بلکه توانسته در تکنولوژی به یکی از قطب‌های مطرح در دنیا تبدیل گردد تا حدی که هم پروژه‌هایی را در خارج از هند می‌پذیرد و هم به انتقال تکنولوژی به برخی از کشورها موفق بوده است.

هند از قدرت‌های نوظهوری است که تلاش دارد تا قدرت خود را نه تنها در بُعد سخت و نرم بلکه قدرت هوشمند خود را نیز ارتقا دهد. این امر نشان‌دهنده درک رئالیستی و پراگماتیستی هند از نظام بین‌الملل است. به این معنا که هند شرایط و اوضاع جهانی را درک کرده و تلاش دارد تا ابزارهای لازم برای بازیگری در دنیای معاصر را برای خود فراهم نماید. در عناصر قدرت سخت (اقتصادی و نظامی)، هند با رشد سریع اقتصادی خود و همچنین به روزسازی تکنولوژی نظامی در کنار ارتقای ابزارهای قدرت نرم خود و در نهایت ترکیب زیرکانه این دو جنبه از قدرت به تولید قدرت هوشمند به عنوان یکی از مقتضیات قرن بیست و یکم مبادرت می‌ورزد.

هند به ترکیب قدرت سخت و نرم می‌پردازد تا قدرت هوشمند تولید نماید. برای مثال، هند هنوز عضو ان. پی. تی. نیست ولی بر خلع سلاح جهانی تأکید دارد؛ هند هم متحد استراتژیک آمریکا بوده و از مزایای آن استفاده می‌نماید و هم چندجانبه‌گرایی نظام بین‌الملل و عضویت دائم خود را در شورای امنیت سازمان ملل دنبال می‌نماید. هند هم توانایی نظامی خود را بهبود می‌بخشد و شرکای خود را در این بخش متکثر می‌سازد و هم تلاش می‌نماید تا تصویر مطلوبی از خود در افکار عمومی بسازد. هند هم علیه ایران در آژانس رأی می‌دهد و هم اعلام می‌دارد که از هر گونه تحریمی که به ضرر ملت ایران باشد حمایت نخواهد کرد. به علاوه، تقاضای روایت توسط وزیر خارجه هند برای شرکت در جشن بین‌المللی نوروز در ایران، از اولین اراده‌ها و پیشنهادات برای حضور در این جشن محسوب می‌شد. تولید بمب هسته‌ای و ادامه فعالیت‌های نظامی هسته‌ای هند از یک طرف و تولید فیلم و جهانی‌سازی فرهنگ خود از طریق بالیوود، زیرکی هند را برجسته می‌نماید. این موارد جنبه‌هایی از هوشمندی هند در ترکیب قدرت نرم و قدرت سخت، در راستای تولید قدرت هوشمند می‌باشد.

منابع

۱. اواستی، اس اس (۱۳۸۶)، **ساختار سیاسی هند**، ترجمه: محمد آهنی آمینه، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
۲. بشیریه، حسین (۱۳۸۲)، **آموزش دانش سیاسی (مبانی علم سیاست نظری و تاسیسی)**، تهران: مؤسسه نگاه معاصر.
۳. بلند اختر، محمود، "ساختار و توانمندی نظامی هند" **ماهنامه اطلاعات راهبردی**، سال هفتم، ش ۷۴، (تیر ۱۳۸۸)، صص ۴۹-۵۲.
۴. پیشگاه هادیان، حمید، "مقایسه سیاست امنیتی آمریکا در اروپا و آسیا"، گزارش راهبردی مرکز مطالعات استراتژیک (دی ماه ۱۳۸۶).
- اردیبهشت ۱۳۸۹، [At: http://www.csr.ir/departments.aspx&abtid=0](http://www.csr.ir/departments.aspx&abtid=0)
۵. توحیدی، ام‌البنین، "سیاست خارجی توسعه‌گرا؛ بررسی تجربی هند"، محمود واعظی، **مجموعه مقالات سیاست خارجی توسعه‌گرا**، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، (۱۳۸۷)، صص ۶۰۵.
۶. راجیو سیکری، معاون سابق وزیر خارجه هند، سخنرانی در همایش "روابط ایران و هند"، دانشگاه مطالعات جهان دانشگاه تهران، زمستان ۱۳۸۸.
۷. سریع‌القلم، محمود، "اصول ثابت توسعه ملی"، **مجموعه مقالات سیاست خارجی توسعه‌گرا**، گردآوری: مسعود موسوی شفائی، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک (۱۳۸۷)، صص ۷۹.
۸. سیف‌زاده، سیدحسین (۱۳۸۳)، **اصول روابط بین‌الملل (الف) و (ب)**، تهران: نشر میزان.
۹. شفیعی، نوذر، "ایران و عدم درک سیاست خارجی هند"، سایت خبری آفتاب نیوز، (خرداد ۱۳۸۷).
- اردیبهشت ۱۳۸۹:
- At: http://www.aftabir.com/articles/view/politics/iran/c1c1213703954_iran_india_p1.php
۱۰. شیخ‌عطار، علیرضا، "همراهی دیپلماسی و اقتصاد"، **همشهری دیپلماتیک**، شماره ۳۰، (خرداد ۱۳۸۵)، صص ۱۲-۱۳.
۱۱. شیخ‌عطار، علیرضا (۱۳۸۷)، **دین و سیاست؛ مورد هند**، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.

۱۲. فرجی‌ناصر، شهریار، "تقابل هند و پاکستان در افغانستان"، **مجموعه مقالات همایش تحولات افغانستان**، تهران: مؤسسه مطالعاتی اندیشه‌سازان نور (۱۳۸۷)، صص ۱۳۸-۱۳۷.
۱۳. م. پ.، "سفر مدودیف؛ آخرین حلقه از زنجیره سفر اعضای شورای امنیت به هند"، **خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا)**، ۱۳۸۹/۱۰/۰۴.
- ۹ خرداد ۱۳۹۰ At: <http://irna.ir/NewsShow.aspx?NID=30372048>
۱۴. موسوی شفائی، سیدمسعود، "دیپلماسی اقتصادی، ابزار نوین سیاست خارجی در عصر جهانی شدن"، **باشگاه اندیشه**، ۶ اسفند ۱۳۸۷، ص ۱۰.
- At: <http://irna.ir/NewsShow.aspx?NID=30141913>, (۱۳۸۹/۱۱/۲).
۱۵. نای، جوزف (۱۳۸۸)، **قدرت نرم؛ ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل**، ترجمه: سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

16. Adhikari, Sudepto. "India's Changing Geopolitical Code: An Attempt at Analysis", **Geopolitics Quarterly**, Volume: 3. NO.4. (Winter 2008): pp 4-32.
17. ----- "Putting smart power to work", Center for US Global Engagement. At: www.USGlobalEngagement.org (17 Oct 2010).
18. ----- "Smart Power in Action", Coordination for Reconstruction and Stabilization, USA, Department of State, Washington, D.C.2009. At: <http://www.crs.state.gov>. (February 14, 2010).
19. -----, "Smart power in US-China relation", A Report of the CSIS Commission on China, 2007, at: <http://csis.org/publication/smart-power-us-china-relations>. (25 September 2009)
20. ----- "The 2009 Chart of Conflict", International Institute for Strategic Studies, 2009, At: <http://www.iiss.org/publications/military-balance/>
21. Armitage, Richard and Nye, Joseph. "A Smart Power, More Secure America", CSIS Commission on Smart Power, Washington D.C, 2007 www.CSIS.org.
22. Bajoria, Jayshree. "U.S- India Relation Face Serious Challenges" (October 17, 2007). At: <http://www.CFR.org>. (November 25, 2009).
23. Blair, Dennis C. "Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Committee on Intelligence", February 2, 2010. At: <http://intelligence.senate.gov/090212/blair.pdf>.
24. CIA Fact Book, online, At: <https://www.CIA.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/in.html>, (February 14, 2010). <http://www.globalsecurity.org/military/world/india/index.html>, (January, 14 2010).

25. Coastes, Breena E. "**Modern India's Strategic Advantages to the U.S, her Twin Strengthens in HIMSA and AHIMSA**", United States Army War College, Comparative Strategy. Volume 27, Number 2, March-April 2008.
26. Free Mantle, Simon. and Stevens, Jeremy, "Africa: Africa BRIC", **Economics**, Standard bank. Vol, 8, No 23 (October, 14 2009): Pp 48-52.
27. Ganguly, Sumit. **US-India Strategic Cooperation into the 21th Century**, New York: Routledge Publication (2006).
28. Wilson, Ernest J. "**Hhard Power, Soft Power, and Smart Power**", the Annals of American Academy of Political and Social Science, University of Southern California, 2008, at:
<http://ann.sagepub.com/content/616/1/110.Abstract>.
29. Joshi, Nirmala. "**India's Foreign Policy, Aagenda for the 21st Century**". Foreign Service Institute, "India and Central and Eastern Europe", New Delhi, vol. 2, 1998.
30. Kanti.Ain, Anupam. "**India's Unveil Indigenous Nuclear Submarine**", South Asia Politics, Vol.8 NO.9, January 2010.
31. Krastev, Ivan and Leonard, Mark. "New World Order: The Balance of Soft Power and the Rise of Herbivorous Powers", Europe Council on Foreign relation, **24 October, 2007**.
At: http://www.ecfr.eu/content/entry/balance_of_soft_power_report/, (February 14, 2010).
32. Kumar, Puneet, "E-Governance a Tool for Strengthening PRIs in India", **South Asia Politics**, Vol.8 NO.9 (January 2010): Pp 24-27.
33. Gupta Anli. K., **Getting China and India Right: Strategies for Leveraging the World's Fastest-Growing Economies for Global Advantage**, United States of America: Jossey-Bass, (2009).
34. Mohan, C.Raja. "Balancing Interests and Values: India's Struggle with Democracy promotion", **The Washington Quarterly**, Volume 30, Number 3 (Summer 2007): Pp 50-57.
35. Mukherjee, Uddipan. "Mc Chrystal Report an Analytical Look", **South Asia politics**, Vol.8, NO.9 (January 2010): Pp 6-7.
36. Nye, Joseph. "**Soft Power**" (New York: Public Affairs, 2004):18.
37. Perkovich, George. "Toward Realistic U.s-India Relations", **Foreign Affairs**, May 2009, Available: Carnegie Endowment, Washington, D.C. At: <http://www.CarnegieEndowment.org>. (July 21, 2010).
38. Ray, Vinay and L.Simon, William, "Think India: the Rise of the World's Next Superpower and what it Means for Every American", Available: Sage Publication,
At: <http://www.innovations.harvard.edu/cache/documents/532/53231.pdf>, (14 June 2009).
39. Squassoin, Sharon. "US Nuclear Cooperation with India: Issues for Congress ", **Foreign Affairs**, Defense and Trade Division: Received Through the CRS Web (January 12, 2006): Pp12-20.
40. Zhao, Gancheng. "**India's Look East Policy and Role in Asia Security Architecture**", Asia Regionalism on the Rise and International System in

Transformation. Chinese Academic Perspectives and Thinking, January 2007.

41. http://www.businessweek.com//magazine/content/art02_48/a48tab37.gif, (14 September 2009).

42. <http://www.globalsecurity.org>

43. http://www.probe.org/site/c.fdKEIMNsEoG/b.4218905/k.28D7/Indias_MissingGirls_and_the_Right_to_Choose.htm, (January, 14 2010).

44. <http://www.rbi.org.in>

45 <http://www.USGlobalEngagement.org>

